

ГОСПОДАРСЬКЕ ОСВОЄННЯ УЖАНЩИНИ У ДОБУ ДРУГЕТІВ

Ферков О. В., Белей Н. А. (Ужгород)

У статті розглядається слабо досліджена у вітчизняній історіографії проблема процесу господарської колонізації малозаселених і незаселених територій Ужанського комітату Угорського королівства XIV – XVII ст., тобто час який називають добою Другетів. Другети активно підтримували політику угорських королів, зокрема Карла Роберта та Людовіка Анжуйського, щодо господарської колонізації окраїнних територій держави шляхом дарувань земель із умовою їх заселення. На третє десятиріччя XIV ст. практично зникає королівське землеволодіння у північно-східному порубіжжі країни, нові феодалі заселяють здобуті землі переселенцями із інших земель, у тому числі з іншого боку Карпатських гір. Другети та інші великі землевласники: Бебеки, Перені, Цудари, посередників-вербувальників, відомих у джерелах як шолтеси і генези, закликають переселенців, обіцяють їм певні «свободи». Поширеним явищем було переселення русинів у XIII – XVI столітті, яке проходило на основі німецького та волоського права. На основі доступного джерельного матеріалу та окремих історіографічних досліджень автори виокремили етапи та кілька зон заселення. Наголошено, що більшість сіл гірських районів Ужанщини (сучасного Перечинського та Великоберезнянського районів) засновані через сприяння шляхетського роду Другетів і шляхом вербування селян-русинів із-за Карпат шолтесами і кенезами, які відповідно отримували значні привілеї на території заснованих сіл. Головною метою колонізації було господарське освоєння і як наслідок на порубіжжі Угорського королівства і Польщі сформувалася мережа поселень, населення яких були підданими Другетів.

Ключові слова: Другети, колонізація, Ужанщина, волоське право, шолтеси, генези.

Постановка проблеми. Доба Другетів в історії Ужанщини охоплює тривалий історичний період – від другого десятиліття XIV ст. і до останньої чверті XVII ст. Представники роду брали активну участь у політичних процесах, сприяли культурно-освітньому розвитку, визначали характер соціально-економічних відносин тощо. В контексті господарської діяльності Другетів варто привертнути увагу на процес колонізації малозаселених або ж незаселених зон Ужанщини, які стали частиною великих володінь цих аристократів. Ця проблематика досі не стало об'єктом прискіпливої уваги вчених.

Аналіз досліджень. Історичний розвиток Ужанщини та діяльність Другетів в контексті локальної історії слабо висвітлена в історіографії. Дослідники ранньомодерного часу привертати увагу на окремих подіях або аспектах.

Хронологічно першим автором, хто звернувся до минулого Другетів був Карой Мейсарош у середині XIX ст. [11; 12]. Його називають першим істориком Ужгорода, адже його перу належить перше об'ємне дослідження про місто. Дещо згодом інший угорський автор висвітлив діяльність окремих представників сім'ї Другетів у період реформації [13], виклад матеріалу доволі тенденційний.

На початку XX ст. відбувається поживлення наукового інтересу до минулого краю і як наслідок побачили світ кілька цікавих досліджень з історії Ужанщини [4; 2; 19]. Варто згадати працю «Прошлое Ужгорода» [21] Петра Сови. Автор досліджує історію виникнення міста над Ужем і його назви. Описується історичні етапи його становлення, що супроводжувалися різними правліннями. В цьому контексті дослідник згадує непересічну роль Другетів в історії Ужгорода.

У деяких загальних наукових працях можна знайти фрагментарну інформацію про діяльність Другетів. Так, наприклад в «Історії міст і сіл Української РСР. Закарпатська область» [17] та історичному нарисі про Ужгород, авторства І. Гранчака та В. Палька [15], без належної оцінки їхньої ролі.

Пострадянська крайова історіографія дещо поבלажливіша до представників роду Другетів, а деякі автори навіть вдаються до ідеалізації та створення міфів (наприклад що саме Другети привезли до

Ужгорода традицію вживання кави [27; 28; 29] – Автор). В окремих наукових видань знаходимо неупереджену характеристику деяких аспектів діяльності Другетів на Закарпатті [18].

Не можемо оминати увагою дослідження українського медієвіста Мирослава Волощука, який в контексті вивчення суспільно-політичної ролі та майнових стосунків руського нобілітету в Угорському королівстві неодноразово згадує перших Другетів [14].

Крім вітчизняних дослідників тема Другетів зацікавлює зарубіжних науковців [5; 9].

Отже, можемо констатувати, що попри поживлення інтересу до історії Другетів їх господарська діяльність і сприяння процесу колонізації на теренах колишніх комітатів Північно-Східної Угорщини досі не стала об'єктом фахового вивчення.

Мета. Запропонованою статтею спробуємо висвітлити характер господарської діяльності, і власне сприяння заселення просторів північно-східної України Угорщини, зокрема теренах Ужанського комітату представниками шляхетського роду Другетів.

Виклад основного матеріалу. Другети з'явилися на політичній арені Угорщини із зміною правлячої династії. Разом із Анжуйським королем до країни прибуває Другет Філіп [Про походження роду див.: 9, с.3; 5, с. 408]. Другети володіли Ужгородом та більшістю Ужанщини майже чотири століття [20, с. 6]. Філіпа Другета вважають засновником угорських Другетів [5, с.35].

Достовірний документ про дарування Ужанських володінь королем Яну Другету походить з 1328 року. Хоча в історичній літературі зустрічаємо іншу дату (1318 [24, с. 63], 1323 [8, с. 17], 1327) [16, с. 25], притримуємося думки, що відлік варто вести від дати документу, який підтверджує факт отримання гонору. 9 жовтня 1328 р. король Карл Роберт перебуваючи у Пожоні (сучасна Братислава, Словаччина – автор), «доводить до відома» знатних осіб Ужанщини факт дарування Ужанського комітату «як королівського гонору» з усіма правами, що з цього випливають Яну Другету батьку Віллерма [1]. Король просить щоб ніхто не перешкодив «введення у володіння» Другета. Нижче прикріплюємо текст грамоти 1328 року:

Karolus dei gratia rex Hungarie fidelibus suis universis nobilibus et aliis cuiuscumque status et conditionis hominibus in comitatu de Vngh existentibus, quibus presentes ostendentur salutem et gratiam. Cum nos pro vestris fidelitatibus et meritoriis servitiis nobis et regno nostro fideliter impensis et in futurum impendendis de vestro bono et statu pacifico, ut vos in tranquillitate pads vestrisque libertatibus nostris in temporibus in vestris propriis padfice manere et residere possitis, debita sollitudine invigilando de consilio prelatorum et baronum regni nostri magistrum Johannem, patrem magistri Villerii comitis de Scepus et de Wyuar, virum providum, nobilem discretum et utique commendabilem, castellanum castri nostri Veteris Bude, consideratis suis fidelitatibus et drcumspectis suis servitiis laudabilibus nobis et nostris progenitoribus indefesse impensis, dictum comitatum tanquam regium nostrum honorem sibi cum omnibus iuribus suis conferendo vobis in iudicem et vice nostre persone in precessorem commiserimus et duxerimus statuendum. Fidelitati vestre firmiter precipimus per presentes, quatenus cum idem magister Johannes vel homo suus exhibitor presentium in medium vestri venerit honorifice recipere et fiavorabiliter pertractare, suis preceptis et mandatis ac iudiciis eius obedire, universa iura et redditus de iure ex parte vestra nobis debentes administrari, tanquam nostre regie maiestas tads persone debeatis. Ad statuendum autem et ipsum magistrum Johannem vel hominem suum in dictum comitatum introducendum magistrum Henilinum aide nostre iuvenem duximus ad vos destinandum. Cuius verbi circa hec fidem credulam adhibeatis tanquam nostris, aliud sicut graviter nos offendere formidatis non facturi. Datum Posonii, die dominica proximo post octavas beati Michaeli archangeli, a. d. M^o CCC^o XX octavo.

Через чотири роки внаслідок «королівської ласки» замок Невицьке та ужанські землі (possession) Омодеїв (у 1332 р.) отримали Другети у спадкове володіння [6, с. 42].

Перші представники Другетів мали посаду палатина [14, с. 28], зокрема, Філіп (був палатином 1322–1327), Янош (1328–1334), Вільмош та Міклош Другет. Відбудова Угорського королівства за династії Анжу та поява нової еліти розширили число урядовців, серед яких з'явилися посада *homo palatine*.

Невдовзі рід Другетів розростається, поділяється на дві гілки і тримають під своїм контролем більшу частину Ужанської і Земплінської жупи, територію від Тиси і до Ужогоцького перевалу. Саме Міклош I став засновником горянської гілки родини Другетів [26, с.140]. Однак уже в середині XVI ст. горянська лінія роду вимирає, а їхні володіння переходять до гуменянських Другетів.

Загалом, на кінець XIV – початок XV ст. володіння Другетів залишаються одним із найбільших у цій частині Угорщини, змагаються із такими великими землевласниками епохи як Бебеки, Перені, Цудари. Із зростанням землеволодіння посилювалася влада не лише великих феодалів, але й їх васалів – шляхти (немешів), яке несли адміністративну і військову службу. Зростає кількість замків і містечок (так звані аграрні містечка – угорською – *mezőváros*).

Дві гілки Другетів мали 32 поселення (із Унгваром і Капушанами), де проживало бл. 880 кріпосних сімей. У 1437 році помирає Іштван III – останній із горянських Другетів. За переписом 1437 р. усі маєтки Другетів становили 106 поселень, 3150 жилих будинків, з них 1115 в Ужанській жупі, інші в Земплінській. Водоліли трьома замками – Барко, Єсеньо, Невицьке. Загальна площа володінь становила 375 тис. га., з цього 364 тис.га. суцільної площі в жупах Унг і Земплін. А.Годинка повідомив, що в 1451 р. в

гуменянській і ужанській домінії Другетів нараховувалося відповідно 36 і 21 село [8, с.17].

В Ужанському комітаті на 1490 рік існувало сім замків: Букольц, Чичер, Лучка, Вінянський (Надь-Мігаль), Невицьке, Тибава, Унгвар (Ужгород) [19, с.26], сім аграрних містечок, 205 сіл, 128 середніх і дрібних землевласників [3, с.887].

Другети в Ужанській домінії мали 2 міста (Унгвар і Середнє), понад два десятки сіл, серед них: Керекне (Коритняни), Хоссумезов (Довге Поле), Лаз (Великі Лази), Стрипа, Арок (Ярок), Рахонца (Оріховиця), Кеменце (Кам'яниця) та усі без винятку поселення на північ та схід від Ужгорода у долині Ужа і Тур'ї [3, с.887].

У першій половині XIV ст. королі династії Анжу продовжили практику своїх попередників і захочували переселення люду в малозаселені регіони. Процес господарської колонізації північно-східного порубіжжя Угорщини розпочався у середині XIII ст. і з різною інтенсивністю тривав впродовж наступних століть. Це було викликаною необхідністю реставрації країни після татаро-монгольського спустошення і зміцнення прикордонних територій.

За підтримки і сприяння короля, землевласники через посередників-вербувальників, відомих у джерелах як шолтеси і кенези закликають переселенців, обіцяють їм певні «свободи».

Поширеним явищем було переселення русинів у XIII–XVI столітті, яке проходило на основі німецького та волоського права. На третє десятиріччя XIV ст. практично зникає королівське землеволодіння у північно-східному порубіжжі країни, нові феодали, у тому числі Другети заселяють здобуті землі переселенцями із інших земель, у тому числі з іншого боку Карпатських гір. Угорський вчений початку XX ст. Антал Годинка зауважив, що збереглося чимало «листів-запрошень» – документів про доручення на заселення, від Другетів [8, с.15].

На новому місці селян звільняли від сплати податків на 12 – 24 років. Для засновників сіл видавалися грамоти королем або землевласниками. Історія села, зазвичай, починається із шолтеського листа – договору землевласника і шолтеса про заселення території. Через ці листи можна простежити період заселення регіону. Такі документи видавали Другети, які ставши володарями Земплінських та Ужанських домінії, взяли за справу заселення [26, с.144].

У період 30-х років XIV століття відбувалася чергове переселення русичів/русинів з Галичини на Закарпаття, зокрема до північно-східних жуп Угорщини [14, с.47]. Наслідком цього появляються велика кількість нових поселень. У певній мірі зросла кількість поселень Ужанської жупи. Їх назви в більшості випадків говорять про слов'янське походження.

Заселенням неосвоєних або опустілих земель за дорученням феодала займалися шолтеси, підтвердженням цього є десятки шолтеських грамот XIV–XV століття. Втім, засновували села і безпосередні слуги пана. Наприклад, є відомості про те, що 1377 року раб Миколи Другета Кухулад заснував село Доманинці, а в 1333 році замковий майстер Валентина Другета Геод – село Корумля, в 1400 році раб Ньег – село Гунковці, а в 1410 році раб Іоана Другета Ванч заснував Кострино [22, с.35]. Раб тут живиться скоріш у значенні, що це були безпосередні слуги феодала і за вірності, чи інші вчинки отримали дозвіл на заснування села. Як бачимо саме в цей період було створені сприятливі умови для будівничої і господарської діяльності місцевого населення [26, с.141].

Певну ясність у процес заселення гірських і пе-

редгірських зон Ужанської жупи та в цілому у формуванні мережі поселень кінця XIV ст. можуть дати описи сіл і маєтків. Нажаль, у розпорядженні вчених обмаль таких матеріалів: опис папської десятини 1332–1335 рр., перепис 1398 року та перепис 1437 р. [7, с.941].

Територія на схід від Ужанської долини аж до бережких кордонів охоплена річками Стара, Латориця, Стріппо заселялася скоріше усього із середини XIV століття. У папському реєстрі вони не зазначені. Ймовірно тут не було католицьких приходів, населення могло сповідувати іншу віру – східне християнство. На середину XVI ст. тут було 20 сіл. Деяка частина цих земель належала Другетам, або вони були «співвласниками» сіл, точніше мали по декілька селянських дворів у тому чи іншому селі.

Землі на північний-схід від Невицького вздовж долини річки Уж аж до державного кордону становили найбільший незаселений масив. Кілька поселень виникли у добу Арпадовичів (Великий Березний і Перечин – автор). Наприкінці XIII ст. зведено замок Невицьке [16, с.25].

Другети були єдиними власниками земель і сіл цієї зони. Опис 1398 року називає 13 поселень, з яких 8 було у спільному володінні двох гілок Другетів. У XIV ст. засновані села: Малий Березний, Дубринич, Туриця, Ворочево, Зарічово, Тур'я Пасіка, Тур'я Ремети, Порошково, Симерки. У період між 1398–1437 рр. засновано ще сім сіл, а до середини XVI ст. ще 8–10. Ужанська доміна Другетів у 1451 р. нараховувала 21 село. За етнічним складом населення нових поселень переважали русини. Мали вони свої каплиці. Густота населення цієї зони становила тільки 0,84 чол. на кв. км. Процес заселення і формування мережі поселень тільки починався [26, с. 145].

Найбільше нових поселень впродовж XIV ст. виникло на північний - захід від Унгвара. Тут Другети мали не багато земель. На кінець століття густота населення тут досягла бл. 9 чол. на кв. км.

За податковими списками 1427 року в Ужанському комітаті налічувалося 205 сіл, а у них – 2605 тяглових дворів [25, с. 444]. За підрахунками М. Тиводара, який прийняв чисельність однієї сім'ї за 5 чоловік, це дає населення тогочасної Ужанщини у розмірі 12 тисяч чоловік.

У 1437 р. помирає Іштван III – останній із горянських Другетів. За переписом 1437 р. усі маєтки Другетів становили 106 поселень, 3150 жилих будинків, з них 1115 в Ужанській жупі, інші в Земплінській. Володіли трьома замками – Барко, Єсеньо, Невицьке. Загальна площа володінь становила 375 тис. га., з цього 364 тис.га суцільної площі в жупах Унг і Земплін [7, с.959]. Угорський дослідник початку XX ст. А.Годинка повідомив, що в 1451 р. в гуменянській і ужанській доміні Другетів нараховувалося відповідно 36 і 21 село [26, с.146]. Другети володіли 62% від загальної площі Ужанського комітату, 27% залежних селян.

У 1552 році в Угорщині проведено один з найповніших податкових описів. З нього можемо бачити, що серед усіх землевласників Ужанського комітату було тільки дві сім'ї, які мали понад 100 порт

(назва оподаткованого земельного наділу селянина, внутрішнього наділу, а не поза межами села): Другети і Добо. Ференц Добо у 28 селах комітату мав 134 порт. Середнянська доміна Добо простягалася у південно-східній частині комітату, палоцька – в західній країні. Крім цього Добо володів поодинокими портами у різних селах і Ужанщини і сусідніх комітатів [10, с.837].

Брати Другети були співвласниками у понад двадцяти селах, точніше кожен з братів мав свої порти. Антал Другет володів усього 70,5 портами, Габор Другет – 69,5, Дьордь Другет – 68,5, Імре Другет – 65, 5. Село Лакард де було 4,5 порт було у володінні сім'ї Другетів, а не котрогось з братів [10, с. 853]. У 27 селах усі чотири брати мали селянські порти.

За підрахунками податкових описів половина території Ужанського комітату середини XVI ст. було у володінні Другетів – 278,5 порт у 46 поселеннях. Уся територія комітату на північ і північний схід від лінії Гусак–Унгвар–Дароц–Слатина була виключно у володінні Другетів. Якщо простежити час виникнення поселень, то можемо припускати, що більшість з них засновані у добу Другетів і за їхнього сприяння.

Варто зауважити, що поряд із великими землевласниками Добо і Другетами на території комітату був значний прошарок середніх і дрібних шляхтичів – землевласників. До середньої шляхти належали сім'ї Чічері, Дерегнеї, Неметі, Орос, Шоош, Стрітеї, Векеї, Відманді. Дрібна шляхта зафіксована у понад 10 поселеннях. Точного підрахунку зроблено не було. Це понад 30 сімей. Такі шляхтичі могли володіти навіть тільки одним наділом.

Серед землевласників Ужанщини середини XVI ст. бачимо і католицьку церкву. До володінь Лелеського конвенту належало 44,5 порт у різних селах, найбільше у Капушанах. Орден св. Павла (пауліни) мали дві резиденції / монастирі – Унгварі і Мочарі і володіли 7 портами [10, с.837].

Висновки. Другети впродовж XIV–XVII ст. залишалися могутнім та багатим родом Північно-Східної Угорщини, їхні маєтки великими суцільними площами концентрувалися на території Ужанського та Земплінського комітатів. Другети активно підтримували політику угорських королів, зокрема Карла Роберта та Людовіка Анжуйського, щодо господарської колонізації окраїнних території держави шляхом дарувань земель із умовою їх заселення. На третє десятиріччя XIV ст. практично зникає королівське землеволодіння. Нові феодалі заселяють здобуті північно-східному порубіжжі країни землі переселенцями із інших земель, у тому числі з іншого боку Карпатських гір. Другети та інші великі землевласники: Бебеки, Перені, Цудари, посередників-вербувальників, відомих у джерелах як шолтеси і генези, закликають переселенців, обіцяють їм певні «свободи». Поширеним явищем було переселення русинів у XIII – XVI столітті, яке проходило на основі німецького та волоського права. Головною метою колонізації було господарське освоєння і як наслідок на порубіжжі Угорського королівства і Польщі сформувалася мережа поселень, населення яких були підданими Другетів.

ДОДАТКИ

Додаток А

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ КОЛИШНЬОГО УЖАНСЬКОГО КОМІТАТУ¹ ТА ЧАС ЇХНЬОГО ВИНИКНЕННЯ

Населений пункт (сучасна назва)	Назва населеного пункту угорською або латиню	Час виникнення та / або перша згадка в документах ¹	Власник або власники на середину XVI ст. ²
Великобрезнянський район			
Бегендяцька Пастіль	Alsópasztély	1602/1715	Брати Другети
Буківцьово	Ungbükkös, Bukócz	1582	–
Великий Березний	Nagyberezna	раніше початку XIV ст. / 1409	Брати Другети
Верховина Бистра	Határszög	Середина XVI ст. / 1582	–
Вишка	Viska, Viharos	1602	–
Волосянка	Volosjánká	перша половина XVI ст. / 1549	Другет Габріель та Антал
Гусний	Erdőludas	поч. XVII ст.	–
Домашин	Domafalva, Domasina	1582	–
Жорнава	Malomrét	поч. XX ст.	–
Забрідь	Révhely, Zábrigy	поч. 1770 pp.	–
Завосина	Szénástelek, Zavoszina	1599	–
Загорб	Záhorb	1582	–
Княгиня	Knyahina	1585	–
Костева Пастіль	Nagypasztély, Kosztova Pasztély	середина XVI ст. / 1588	–
Кострино	Csontos	1409	–
Костринська Розтока	Alsóosztoka	XVII ст.	–
Лубня	Lubnya	1631	–
Люта	Yfvasköz, Lyuta	1599	–
Малий Березний	Kisberezna	XIV ст./1398	Брати Другети
Мирча	Merche	1551	Брати Другети
Ростоцька Пастіль	Felsőpasztély, Rosztoka Pasztély	раніше 1588 року	Брати Другети
Руський Мочар	Orosz Mocsár	1773	–
Сіль	Sólak	? XV/1599	–
Смерекова	Szemerekő, Szmerekova	1582/1588	–
Ставне	Zthawna, Fenyvesvölgy	кін. XIV – поч. XV ст./ 1551/1567	Брати Другети
Стричава	Sztricsava, Eszterág	1602	–
Стужиця	Ósztuzsica, Patakófalú	1599	–
Сухий	Szuhapatak	? XV ст. / 1580	–
Тихий	Tiha	1588	–
Ужок	Uzsok	1582	–
Чорноголова	Sóhát, Csornoholova	1552	Брати Другети
Перечинський район			
Ворочево	Kapuszög, Vorocsó	XIV ст.	Брати Другети
Вільшинки	Egreshát	? XIV ст.	Брати Другети
Дубринич	Bercsényifalva	XIV ст. / 1401?	Брати Другети
Завбуч	Kistar	1945	–
Зарічево	Drugetháza	XIV ст.	Брати Другети
Липовець	Hárs	?	–
Лікіцари	Kurucvár	1945	–
Лумшори	Rónafüred	1945	–
Маюрки		1945	–
Мокра		? XII ст.	–
Новоселиця	Úkjemence	1696	–
Пастільки	Pasztilka, Kispasztély	перша половина XVI ст.	Брати Другети
Перечин	Perecseny	перша половина XIII ст. / 1266	Брати Другети

1. Ужанський комітат – адміністративно-територіальна одиниця Угорського королівства від доби Середньовіччя і до 1918 року. Територія Ужанського комітату більш-менш співпадає з адміністративними кордонами сучасних Великобрезнянського, Перечинського і Ужгородського районів Закарпатської області України. Населені пункти, які були в межах комітату, але на сьогодні є частиною Мукачівського району та Пряшівського округу Словаччини до таблиці не внесені.

Порошково	Poroskó	перша половина XIV ст. / 1357	Брати Другети
Раково	Rákó	перша половина XVI ст.	Брати Другети
Свалявка		? 1582/1945	
Симерки	Újszemere	перша половина XVI ст. / 1552	Брати Другети
Сімер	Ószemere	XIV ст. / 1551	Брати Другети
Туриця	Nagyturica	XIV ст.	Брати Другети
Турички	Kisturjaszög	перша половина XVI ст.	Другет Габрієл
Тур'я Бистра	Turjasebres	перша половина XVI ст.	Брати Другети
Тур'я Пасіка	Turjavágás	перша половина XVI ст.	Брати Другети
Тур'я Поляна	Turjamező	перша половина XVI ст.	Брати Другети
Тур'я Ремети	Turjaremete	XIV ст. / 1451	Брати Другети
Ужгородський район			
Андріївка	Andrásháza	1417	Добо Ференц
Анталовці	Antalócz	1548	Брати Другети
Баранинці	Baranya	др. пол. XIV 1390/1409/1427	Медері Ференц
Барвінок	Börvinges, Barvinkos	1910	–
Бартфа	Barthfa	1273	Пошпаї Балаж, Дечо Янош, Неметі Андраш
Бозош/Боздош	Bezew, Bozos	1292	Унгарські пауліни
Ботфалва	Botfalva	1427	Кінчі Міхай, Пошпаї Балаж, Бот Янош
Велика Добронь ³	Nagydobrony	Початок XIII ст. / 1248	сім'я Добо
Великі Геївці	Nagygejőc, Vámosgejőc	кінець XIII – початок XIV ст. / 1338	Добо Ференц
Великі Лази	Denláz	1337	Брати Другети
Верхня Солотвина	Felsőszlatina	рубіж XVII – XVIII ст. / 1710	–
Вовкове	Walkaja	1314	?
Гайдош	Nagyajdos	XVII ст.	?
Галоч	Gálocs	1273	Добо Ференц Брати Другети
Глибоке	Láz Hliboka, Mélyut,	др. пол. XIV ст. / 1417	Хелмеці Ференц
Гута Кам'яницька	Unghuta	1631	? Другети
Горяни	Gerény	XIII ст. / 1332	Другет Георгій
Демечі	Dimicső	20-і рр. XX ст.	–
Довге Поле	Hosszúmező	1377/1427	Брати Другети
Дубрівка	Dubrőka	поч. XIV ст. / 1417	Добо Ференц
Доманинці	Alsódomonya	раніше поч. XIV ст. / 1412	Брати Другети
Дравці	Daróc, Ungdaróc	? XIII ст. / 1390	Брати Другети
Есень ⁴	Ezen, Eszeny	1270	Чапі Ференц
Ірлява	Orlyova	1417/1453	Добо Ференц
Кам'яниця	Ókemence	1451	Брати Другети
Кибляри	Köblér	др. пол. XV – поч. XVI ст.	Добо Ференц
Кінчеш	Kincses	Друга половина XIX ст.	–
Концово	Koncháza	XIII ст. / 1348	Сім'я Концхазі / Конц
Коритняни	Kereknye	1290 / 1315	Брати Другети
Лінці	Ignecz, Iglinc, Unggesztenyés	1428	Добо Ференц
Ляхівці	Lengenfalua, Lagocz	1407/1415	?
Мала Добронь ⁵	Kisdobrony	1241	Сім'я Доброньї
Малі Геївці	Ramocsagejőc, Kisgejőc	XIV ст. / 1394	Віцманді Матяш Другет Габрієль та Імре
Малі Селменці	Kisszelmenc	1332	Чапі Ференц, Шоош Дердь, вдова Дердя Хоссумезсі
Минай	Mínaj, Ninaj	1273	Мінаї Габор
Невицьке	Nyevicke	1364	Брати Другети

Нижнє Солотвино	Szlatina, Alsószlatina	1405	Корлат
Оноківці	Felsődomonya	XIV ст.	Брати Другети
Оріховиця	Rahonca	XV ст.	Габріель і Георгій Другети
Паладь Комарівці	Palágy	? XIII ст. / 1325	Сім'я Паладі, Берецк, Егрі
	Komoróc	? / 1696	Добо
Палло	Palló	XIII ст. /1311	Мезеші Михай, Добо Ференц, брати Другети
Пацканьово	Patakos, Packanyó	1600	–
Петрівка	Kiseszeny, Szernyhát, Petrivka	30-i pp. XX ст.	–
Підгорб	Hegyfark	1800	–
Радванка	Radwancz, Radvánc	1363	Другет Георгій
Ратівці	Ráth, Kistrát,	1427	Добо Ференц, Раті Імре
	Nagyrát	1263/1284	Сім'я Стрітеї
Розівка	Ketergény	поч. XIII ст. / 1357	Корлат Ласло та Томаш
Руські Геївці	Oroszgejőc	30-i pp. XX ст.	–
Руські Комарівці	Orosz Komoróc	XV ст. / 1417	Векеї Ференц, Сімя Хелмеці
Саловка	Szalóka, Zalók	1240	Лелеський монастир ордену премонстрів
Середнє	Szerednye, Zerednye	Раніше 1384 року	Добо Ференц
Соломоново	Salamon, Tizasalamon	1281	Брати Другети
Сторожниця	Ör, Hewr	1288	Конц Ленард, Пошшаї Балаж, брати Дечо, Фаркаш Томаш, Шомоді Ласло, Ілошваї Янош
	Darma	1415	Паладі Міклош, Паладі Пал, Пошшаї Балаж, Паладі Дердь, Егрі Янош
Стрипа	Stripo	1451	Брати Другети
Сюрте	Strute	1271	Сім'я Стрітеї
Тарновці	Ungtarnóc	1271/1300	Тарноці Ференц та Іштван
Тийглаш	Téglás	XIX ст.	–
Тисаагтелек ⁶	Ágtelek, Tiszaágtelek	? XIII ст. / 1446	Чапі Ференц
Тисоашвань	Tiszaásvány	? XIII ст.	Не має даних
Тисоуйфалу	Tiszaújfalu	поч. 1940-х pp.	–
Холмець	Korláthelmec, Helmec	др. пол. XIII – поч. XIV ст.	Сім'я Корлат
Холмок	Kincseshomok	1288	Добо Ференцб Лфлш Андраш, Гал, Ілошваї, Корлат,
Худльово	Horlyó	рубіж XIV – XV ст./1417	Добо Ференц, Стрітеї Пал
Циганівці	Cigányóc	1586	–
Чабанівка	Bachawa, Bacsava	др. пол. XV – поч. XVI ст. / 1567	Добо Ференц
Часлівці	Chaslouch	1263/1333/1338	Добо Ференц
Червоне	Csarondahát	1927	–
Чертеж	Csertész	кін. XIV ст. / 1407/1419	Стрітеї Пал та Іштван, есенські пауліни
Чоп	Csap	1281	Нодь Алберт
Шишлівці	Sislóc	1323	Лелеський премонтерський монастир
Ужгород	Ungvár, Wngvar	? / 1154	Брати Другети та Ужгородські пауліни
Ярок	Árok	1499	Брати Другети

(Footnotes)

1. У фаховій літературі зустрічаються розбіжності стосовно часу виникнення того чи іншого населеного пункту, тому у даній таблиці подаємо кілька дат, у тому числі час ймовірного виникнення та дату першої (відомої на сьогодні) писемної згадки. Знак «?» ставимо у випадку, якщо на нашу думку, дата є сумнівною.
2. 123 населених пунктів зафіксовано у податковому описі 1550 року на території комітату Унг. Див.: [10, с. 837-855].
3. Село входило до складу Березького комітату
4. Село входило до складу Саболчського комітату
5. Село входило до складу Березького комітату
6. Село входило до складу Саболчського комітату

Список використаних джерел

1. Anjou-kori oklevéltár. XII. 1328. / Szerk. Almási Tibor. Budapest–Szeged, 2001. 239-240 old. https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmánytárak_anjou_uj_12/?pg=0&layout=s (дата звернення 10.06.2018).
2. Blanár Ödön. Az ungvári királyi katolikus főgimnázium háromszázados története. 1613-1913. Ungvár: Ungmegyei könyvnyomda, 1913. 305 old.
3. Csánki Dezső. Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korából. 1 köt. Budapest, 1890. 887 old.
4. Dudás Gyula. A homonnai Drugeth-kollégium. In. Adalékok Zemplén vármegye Történetéhez, 14. 1909. 3-32 old.
5. Đura Hardi. Drugeti: povest o usponu i padu porodice pratilaca ančujskih kraljeva [prevod rezimea Marta MxConnel-Duff]. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2012. 480 s.
6. Engel Pál. Nemesi társadalom a középkori Ung megyében. Budapest, 1998. 179 old.
7. Engel Pál. Ungmegeye település viszonyai és népessége a Zsigmond-korban (Adatok Magyarország középkori demográfiájához) // Századok, 1985 / 4. 941-1005 old.
8. Hodinka Antal. A kárpátaljai rutének lakóhelye, gazdaságuk és multjuk. Bp., 1923. 48 old.
9. Lenčič Štefan. Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného. Štefan Lenčič. Humenné, Miestny odbor MS - Vihorlatské osvetové stredisko 2003. 183 s.
10. Maksay Ferenc. Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. 1. Köt. Budapest, 1990. 837 old.
11. Mészáros Károly. A magyarországi oroszok története. Pest, 1850. III+162 old.
12. Mészáros Károly. Ungvár története a legrégibb időktől máig. Pest, 1861. 114 old.
13. Réz László. A Drugethek és Homonna reformációja. Sátoraljaújhely, 1899. – 158 old.
14. Волошук М.М. «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції / Відп.ред Л.В. Войтович. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. 496 с.
15. Гранчак І.М., Пальок В.В. Місто над Ужем. Ужгород, 1973. 206 с.
16. Дзембас О., Кобаль Й. Невицький замок. Історичний нарис. Ужгород: ВАТ Видавництво «Закарпаття», 2005. 80 с.
17. Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область. К., 1969. 692 с.
18. Кобаль Й. Ужгород відомий та невідомий. Вид. 2-ге, виправлене. Львів: Світ, 2008. 196 с.
19. Мицюк О. Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Русі. Ужгород, 1936. 246 с.
20. Сова П. Архітектурні пам'ятки Закарпаття. Ужгород, 1958. 104 с.
21. Сова П. Прошлое Ужгорода. Факс. Узд. По узд.: Ужгород: Школьная помощь, 1937. 317 с.
22. Токар М.Ю. Розвиток Ужанської домінії за Другетів // Минуле і сучасне України. Збірник студентських робіт. Другий випуск. Молодь - Україні. Ужгород: Закарпатський Центр соціальної служби для молоді, 1995. С. 34-39.
23. Федака С. З історії християнства на Закарпатті. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2013. 188 с.
24. Федака С. Ужгорож кризь віки. Нариси із історії Ужгорода. – Ужгород: ВАТ «Патент», 2010. 296 с.
25. Федака С.Д. Історія України з найдавніших часів до 1648 року: навч. посіб. К.: Знання, 2014. 782 с.
26. Ферков О. Рід Другетів та їх діяльність у добу Анжу // Карпатика. Випуск 41. Ужгород, 2012. С. 136-156.
27. <https://zakarpattia.net.ua/News/174642-V-Uzhgorodi-z-lytsariamy-opryshkamy-ta-shturmom-zamku-vidznachyly-Den-Druhetiv-FOTO> (дата звернення 10.06.2018).
28. http://uzhgorod.in.ua/novini/2017/sentyabr/uchora_699_rokiv_tomu_yak_v_uzhgorodi_drugeti_zapanuvali_foto_viideo (дата звернення 10.06.2018).
29. <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/132712> (дата звернення 10.06.2018).

References

1. Anjou-kori oklevéltár. XII. 1328. / Szerk. Almási Tibor. Budapest–Szeged, 2001. 239-240 old. https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmánytárak_anjou_uj_12/?pg=0&layout=s (in Hungarian)
2. Blanár Ödön. Az ungvári királyi katolikus főgimnázium háromszázados története. 1613-1913. Ungvár: Ungmegyei könyvnyomda, 1913. 305 old. (in Hungarian)
3. Csánki Dezső. Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korából. 1 köt. Budapest, 1890. 887 old. (in Hungarian)
4. Dudás Gyula. A homonnai Drugeth-kollégium. In. Adalékok Zemplén vármegye Történetéhez, 14. 1909. 3-32 old. (in Hungarian)
5. Đura Hardi. Drugeti: povest o usponu i padu porodice pratilaca ančujskih kraljeva [prevod rezimea Marta MxConnel-Duff]. – Novi Sad: Filozofski fakultet, 2012. 480 s.
6. Engel Pál. Nemesi társadalom a középkori Ung megyében. Budapest, 1998. 176 old. (in Serbian)
7. Engel Pál. Ungmegeye település viszonyai és népessége a Zsigmond-korban (Adatok Magyarország középkori demográfiájához) // Századok, 1985 / 4. 941-1005 old. (in Hungarian)
8. Hodinka Antal. A kárpátaljai rutének lakóhelye, gazdaságuk és multjuk. Bp., 1923. 48 old. (in Hungarian)
9. Lenčič Štefan. Šľachtický rod Drugetovcov z Humenného. Štefan Lenčič. Humenné, Miestny odbor MS - Vihorlatské osvetové stredisko 2003. 183 s. (in Hungarian)
10. Maksay Ferenc. Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén. 1. Köt. Budapest, 1990. 837 old. (in Hungarian)
11. Mészáros Károly. A magyarországi oroszok története. – Pest, 1850. III+162 old. (in Hungarian)
12. Mészáros Károly. Ungvár története a legrégibb időktől máig. Pest, 1861. 114 old. (in Hungarian)
13. Réz László. A Drugethek és Homonna reformációja. Sátoraljaújhely, 1899. 158 old. (in Hungarian)
14. Voloshuk M.M. «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції / Відп.ред Л.В. Войтович. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. 496 с. (in Ukrainian)
15. Ghranchak I.M., Paljok V.V. Misto nad Uzhem. – Uzhghorod, 1973. 206 s. (in Ukrainian)
16. Dzembas O., Kobalj J. Nevyckyj zamok. Istorychnyj narys. Uzhghorod: VAT Vydavnytvo «Zakarpattja», 2005. 80 s. (in Ukrainian)
17. Istorija mist i sil Ukrajinskoj RSR. Zakarpatsjka oblastj. K., 1969. 692 s. (in Ukrainian)
18. Kobalj J. Uzhghorod vidomyj ta nevidomyj. Vyd. 2-ghe, vypravlene. Ljviv: Svit, 2008. 196 s. (in Ukrainian)
19. Mycejuk O. Narys z socialjno-ghospodarskoj istoriji Pidkarpatskoj Rusi. Uzhghorod, 1936. 246 s. (in Ukrainian)
20. Sovo P. Arkhitekturni pam'jatky Zakarpattja. Uzhghorod, 1958. 104 s. (in Ukrainian)
21. Sovo P. Proshloe Uzhghoroda. – Faks. Uzd. Po uzd.: Uzhghorod: Shkol'naja pomoshhj, 1937. 317 s. (in Russian)
22. Toкар M.Ju. Rozvytyk Uzhanskoj dominiji za Drugetiv // Mynule i suchasne Ukrajiny. Zbirnyk studentskykh robot. Drugyj vypusk. Molodj - Ukrajinu. Uzhghorod: Zakarpatskyj Centr socialnoji sluzhby dlja molodi, 1995. s. 34-39. (in Ukrainian)
23. Fedaka S. Z istoriji khrystyjanstva na Zakarpatti. – Uzhghorod: Poligraphcentr «Lira», 2013. 188 s. (in Ukrainian)
24. Fedaka S. Uzhghorozh krizj viky. Narysy iz istoriji Uzhghoroda. Uzhghorod: VAT «Patent», 2010. 296 s. (in Ukrainian)
25. Fedaka S.D. Istorija Ukrajiny z najdavnishykh chasiv do 1648 roku: navch. posib. K.: Znnannya, 2014. 782 s. (in Ukrainian)
26. Ferkov O. Rid Drugetiv ta jikh dijalnistj u dobu Anzhu // Karpatyka. Vypusk 41. Uzhghorod, 2012. s. 136-156. (in Ukrainian)
27. <https://zakarpattia.net.ua/News/174642-V-Uzhgorodi-z-lytsariamy-opryshkamy-ta-shturmom-zamku-vidznachyly-Den-Druhetiv-FOTO> (in Ukrainian)
28. http://uzhgorod.in.ua/novini/2017/sentyabr/uchora_699_rokiv_tomu_yak_v_uzhgorodi_drugeti_zapanuvali_foto_viideo (in Ukrainian)

Ukrainian)
29.<http://www.mukachevo.net/ua/news/view/132712> (in Ukrainian)

SUMMARY

THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE UNG COUNTY IN THE DRUGETHS PERIOD

O. Ferkov, N. Beley (Uzhhorod)

The poorly researched problem of the economic colonization process of sparsely populated and uninhabited territories of the Ung County of the Hungarian kingdom in the XIV – XVII centuries, that is, the time referred to as the Age of the Drugeths, is investigated in the article. The Drugeths actively supported the policy of Hungarian kings, in particular, of Carl Robert and Ludovik Anjou, about the economic colonization of the state outskirts through the donations of lands with the condition of their settlement. During the third decade of the XIV century, the royal land tenure practically disappears in the northeastern frontier of the country, new feudal lords capture the land acquired by settlers from other lands, including the other side of the Carpathian Mountains. The Drugeths and other large landowners: Bebeks, Pereny, Tsudari, recruiting intermediaries, known in sources as sholtesy and genezy, call resettlers, promise them certain "freedoms". The widespread phenomenon was the resettlement of Rusyns in the XIII - XVI centuries, which took place on the basis of German and Wallachian law. On the basis of available source material and separate historiographic studies, the authors identified the stages and several zones of settlement. It is noted that the majority of villages in the mountainous regions of Uzhashchyna (modern Perechynskyi and Velyky Bereznyansky districts) were founded by the help of the noble family of the Drugeths and by recruiting Ruthenian peasants from the Carpathians by the sholtesy and genezy, which respectively received significant privileges on the territory of the established villages. The main purpose of colonization was economic development, and as a result, a network of settlements, whose population was subjected to the Drugeths, was formed on the fringes of the Hungarian kingdom and Poland.

Keywords: Drugeths, colonization, Ung County, sholtesy, Wallachian law, genezy.